

Handleiding

Mega mediawijs werkboek

Wat leuk dat jij en je klas aan de slag gaan met De Schaal van M! Dit werkboek zal je helpen om op een laagdrempelige manier aan mediawijsheid te werken in de klas.

Zo werkt het!

In het werkboek vind je allerlei mediawijze doe- en invulopdrachten op maat van leerlingen uit de tweede graad. De opdrachten zijn verdeeld over **8 thema's**, die elk ongeveer **1 lesuur** in beslag nemen. Je kan de opdrachten ook afzonderlijk behandelen, op een manier die past bij je eigen lesagenda.

In deze handleiding vind je **extra info** over de thema's, de **oplossingen** van de invulopdrachten en **tips en richtvragen** voor een klasgesprek. Hebben jullie samen een leuke (doe)opdracht afgerond? Deel dan zeker ook het resultaat met de andere klassen!

Mediawijs zijn: wat is dat?

Als je mediawijs bent, kan je media gebruiken én begrijpen. Daar heb je bepaalde kennis (weten), vaardigheden (kunnen) en attitudes (willen, durven) voor nodig. Het gaat dus over meer dan knoppenkennis alleen. Zo is het ook belangrijk dat je oplossingsgericht kan kijken naar digitale problemen, zelf media-inhoud kan creëren en kritisch en bewust kan omgaan met media.

Met andere woorden: mediawijsheid heeft veel kanten. En die zijn vandaag allemaal noodzakelijk in ons leven.

- Meer weten over mediawijsheid? Het competentiemodel is een handig vertrekpunt: www.mediawijs.be/competentiemodel.
- Benieuwd naar de mediawijze leerdoelen in het lager onderwijs? Check dan eens de leerlijn mediawijsheid: www.mediawijs.be/leerlijn.

#1 Mijn online profiel

Je online identiteit is de manier waarop je jezelf voorstelt op het internet. Je nickname, je interesses, je foto's ... Vaak is je online identiteit een verlengde van je offline identiteit, maar niet altijd. Soms doen mensen zich online anders voor dan in het echte leven. In dit thema verkennen je leerlingen hun eigen online identiteit én activiteit!

Extra lestips

Vul het vriendenboekje in

Laat je leerlingen rondlopen in de klas en kijken wat de rest heeft ingevuld. Maak het nog leuker met een heuse **stoelendans**: op elke stoel ligt een vriendenboekje, waarin ze een kijkje kunnen nemen als ze bij die stoel belanden.

Maak je eigen vriendenboekje

Laat de leerlingen een mooie **kaft knutselen** voor 'Het grote mega(media)wijze vriendenboekje van de klas'. Elke dag mag iemand uit de klas het boekje mee naar huis nemen en een pagina invullen.

Wist je dat ...

... 59% van de kinderen uit de lagere school nog geen smartphone heeft?

... 54% van de kinderen vaak bezig is met het maken van foto's en video's?

... YouTube (70%) de meest populaire sociale media app is van kinderen uit de derde graad, gevolgd door Snapchat (42%) en WhatsApp (40%).

Bron: Apenstaartjaren 2024

5x voer voor een klasgesprek

- 1 Een account hebben op sociale media: lijkt jou dat leuk of juist niet?
- 2 Wat is het verschil tussen een openbaar en een privé profiel? Hoe stel je dat in?
- 3 Wie heeft ooit al eens iets eng gezien online? Wat deed je toen?
- 4 Heb je al eens een vlog gemaakt? Waarover?
- 5 Wie heeft ooit al eens een opdracht gegeven aan AI? Hoe was het resultaat?

Weetjes over #2 sociale media

Dankzij sociale media kunnen we altijd en overal contact houden met elkaar. Zo delen we informatie, nieuws, foto's, filmpjes en reacties met anderen. Weten je leerlingen wat sociale media zijn? En weten ze wat wel en niet oké is online?

Oplossing

Cowboy heeft gelijk: zelfs games hebben tegenwoordig vaak sociale media functies.

Extra lestip

Oké of niet oké?

Tijd voor actie in de klas! Verdeel het klaslokaal in een linker- en rechterkant. Lees de stellingen op pagina 7 voor en laat de leerlingen een kant kiezen (links = duim omlaag, rechts = duim omhoog).

Extra info bij de stellingen

Je denkt best twee keer na voor je iets online zet.

Klopt. Eens iets online staat, is het vaak moeilijk om het weer te verwijderen.

Online mag je wel eens lachen om mensen.

Er is geen 'juist' antwoord. Je mag zeker eens lachen met mensen als ze iets grappigs doen, maar mensen uitlachen kan kwetsend zijn.

Je mag foto's van iemand online zetten zonder het te vragen.

Fout. Er bestaat zoiets als portretrecht. Niemand mag zonder toestemming beelden van iemand anders maken of delen.

Het is oké om online anders te zijn dan in het echt.

Er is geen 'juist' antwoord. Mensen doen zich niet per se beter voor, maar het kan wel. Bv. met filters, speciale poses ...

Het is oké om vriendschapsverzoeken te aanvaarden van mensen die je niet kent.

Er is geen 'juist' antwoord. Je bent best voorzichtig, maar het is ook leuk om online nieuwe mensen te ontmoeten.

Wist je dat ...

- ... Facebook al in 2004 werd opgericht, onder de naam 'The Facebook'?
- ... Youtube, Netflix en Spotify de populairste apps zijn bij kinderen en tieners?*
- ... volgens de wet mogen kinderen pas een account op sociale media vanaf 13 jaar. Lees meer hierover op www.mediawijs.be/13jaar

* Bron: Apenstaartjaren 2024

5x voer voor een klasgesprek

- 1 Welke sociale media kennen jullie?
- 2 Wie heeft al een account op sociale media?
- 3 Is het oké dat kinderen jonger dan 13 jaar sociale media gebruiken? Waarom?
- 4 Waarom denk je best twee keer na voor je iets online zet?
- 5 Zou jij vriendschapsverzoeken aanvaarden van mensen die je niet kent? Waarom?

#3 Zoeken en vinden

Op het internet vind je heel wat informatie, en elke dag komt daar meer en meer bij. Zoekmachines helpen ons om gericht op zoek te gaan naar wat we willen weten. Maar dat kan alleen als je ook weet hoe je zo'n zoekmachine moet gebruiken. Precies wat je leerlingen leren in dit thema! Voor deze les hebben je leerlingen een laptop of tablet met internetverbinding nodig.

Oplossingen

Zo vind je wat je zoekt

Beschrijving 1: **Google**

Beschrijving 2: **Duck Duck Go**

Beschrijving 3: **Ecosia**

Voor de andere vragen is er geen juist of fout antwoord want het resultaat hangt af van op welk toestel en via welke browser je zoekt.

Extra lestips

Zo vind je wat je zoekt

Google kan veel meer dan je denkt! Laat je leerlingen de verschillende **functies ontdekken**, zoals Google Translate, Google Maps, Google Images ... Ze kunnen zelfs rekensommen googelen!

WikiKids

WikiKids staat boordevol info op maat van kinderen. Laat je leerlingen eens iets interessants opzoeken! Of zoek zelf een thema waar **nog geen pagina** over bestaat, en maak die samen aan.

Extra zoektips

- Gebruik kernwoorden, bv. recept koekjes.
- Gebruik een minteken om woorden uit te sluiten, bv. recept koekjes -rorijven.
- Gebruik 'OR' om keuzes te maken, bv. recept koekjes OR koekjes chocolade.
- Vind recente of lokale pagina's door de zoekperiode of het zoekgebied aan te passen.

Wist je dat ...

... je ook een afbeelding als zoekopdracht kan ingeven? De zoekmachine gaat dan op zoek naar gelijkaardige afbeeldingen, of websites waar je de afbeelding kan terugvinden. Dit heet een reverse image search.

... ChatGPT slecht is in wiskunde? Het is namelijk een taalmodel en schrijft teksten door het meest waarschijnlijke volgende woord te voorspellen.

5x voer voor een klasgesprek

- 1 Waarvoor gebruik jij een zoekmachine (huiswerk, vrije tijd ...)?
- 2 Wat is het laatste dat je hebt opgezocht? Vond je wat je zocht?
- 3 Welke zoekmachine gebruik jij het liefst? Ga je ook eens een andere proberen?
- 4 Heb je jezelf al eens opgezocht? Wat vond je van de zoekresultaten?
- 5 Wat vind je ervan dat zoekmachines informatie bijhouden over wat jij allemaal opzoekt?

Veiligonline #4

De foto's die op je smartphone staan of de berichten die je via sociale media naar je vrienden stuurt: daar heeft niemand anders zaken mee. Daarom beschermen je leerlingen hun toestellen en accounts best met een sterk wachtwoord. Ook is het belangrijk dat ze weten welke informatie ze best voor zich houden. Zo kan niemand daar misbruik van maken.

Oplossing

Je bent het veiligst als je naast een sterk wachtwoord ook dit gebruikt.

Tweestapsverificatie

Extra lestip

Hoe sterk is jouw wachtwoord?

Bedenk klassikaal verschillende wachtwoorden en laat de leerlingen via de **checklist** bepalen of het een goed of minder goed wachtwoord is. Een paar voorbeelden: 123456, IkHouVanDansen:!)!, mijnhobbyisdansen. Welk wachtwoord in het rijtje is volgens je leerlingen het sterkst?

Hoe veilig surf jij? Extra info bij de stellingen

Je adres geven aan iemand die je niet kent.

Geen goed idee. Je weet nooit wat de bedoeling is van mensen die je niet kent. Nooit zomaar persoonlijke gegevens delen dus!

Je locatie delen, zodat iedereen kan zien waar je bent.

Meestal geen goed idee. Sommige apps, zoals TikTok, hebben je locatie niet nodig. Andere, zoals Google Maps, dan weer wel.

Je profiel op privé zetten.

Goed idee. Zo bepaal je zelf wie jou wel en niet kan volgen. Onbekenden kunnen dan geen kijkje nemen op je profiel.

Klikken op 'Je hebt een smartphone gewonnen'.

Geen goed idee. Dit is een vorm van phishing. Daarbij proberen criminelen je op te lichten via valse e-mails of sms'jes om geld of info te bekomen.

Je niet afmelden als je de schoolcomputer gebruikt.

Geen goed idee. Als een toestel niet van jou is, weet je nooit wie het nadien zal gebruiken en wat die ermee zal doen.

Je cookies verwijderen.

Er is geen 'juist' antwoord. Cookies hebben zowel voor- als nadelen. Wil je je privacy beschermen, dan kan je de cookies verwijderen via de privacy-instellingen in je browser.

Wist je dat ...

... '123456' en 'qwerty' nog altijd veelvoorkomende wachtwoorden zijn?

... een wachtwoordzin veiliger is dan een wachtwoord, om de eenvoudige reden dat het langer is?

.. je je account het best kan beveiligen door tweestapsverificatie in te schakelen?

5x voer voor een klasgesprek

- 1 Meld jij je altijd af op een schoolcomputer? Waarom wel/niet?
- 2 Wie heeft voor al zijn accounts een verschillend wachtwoord? Waarom zou dat belangrijk zijn?
- 3 Ga jij je wachtwoord veranderen na deze les?
- 4 Ben jij al eens gehackt geweest? Of ken je iemand bij wie dat het geval was? Wat gebeurde er toen?
- 5 Accepteer jij altijd alle cookies?

#5 Overal reclame

Aan reclame kan je niet meer ontsnappen. Je komt reclame tegen op tv, in de radio, in de krant ... en ja, ook online! Het doel van reclame is om ons te beïnvloeden. Ook je leerlingen. Daarom is het belangrijk dat ze reclame leren herkennen én er kritisch over kunnen nadenken.

Oplossingen

Reclame gespot

1. **Reclame via een game.** Dit is reclame voor **JBC**. Op de achtergrond is het logo te zien.
2. **Reclame via sociale media.** Het is reclame voor de Pixar film 'Inside Out 2' (in het Nederlands: 'Binnenstebuiten 2'). In de linkerbovenhoek staat het logo en het bericht is gepost door het account van **Pixar**.
3. **Reclame via sociale media.** Het is reclame voor **Lipton Ice Tea**. Het logo staat op het glas en de influencer vermeldt ook de hashtag #Liptoniceteabe en publiciteit.

Extra lestip

Reclame gespot

Vraag je leerlingen op voorhand om een **voorbeeld** van een leuke reclame op te zoeken. Dit kan een filmpje, een advertentie in de krant of een bericht van een influencer zijn. Zo kan je de les inleiden door aan te tonen dat er veel verschillende vormen van reclame zijn. Na afloop van de les kan je de leerlingen in groepjes verdelen en hen vragen om zelf een **reclamespotje** te maken!

Wist je dat...

... reclame er ook al was in de tijd van de Romeinen? Ze gebruikten stenen bordjes om kopers op hun producten te wijzen.

... merken vaak samenwerken met bekende personen om hun producten te promoten?

... influencers verplicht zijn om aan te geven wanneer een foto of filmpje gesponsord is en ze dus eigenlijk reclame maken? Maar dat ze dat stiekem niet altijd doen?

5x voer voor een klasgesprek

- 1 Hoe herken je reclame?
- 2 Waarom is het belangrijk dat je reclame kan herkennen?
- 3 Ken jij een vlogger of influencer die al eens reclame maakte voor iets?
- 4 Heb je al eens iets gekocht omdat je het zag op tv of omdat een influencer het aanpreekt?
- 5 Reclame is vaak stereotiep. Is dat hier ook het geval als we AI aan het werk zetten?

Net #6 op het net

Goede afspraken maken goede vrienden, ook online! Daarom is het belangrijk om met je leerlingen stil te staan bij de netiquette, oftewel, de etiquette van het internet.

Oplossing

Online regels om lief en respectvol om te gaan met elkaar noemen we **netiquette**.

Extra lestips

Netiquette poster

Laat je leerlingen in groep **10 netiquette regels** afspreken en vereeuwig deze op een poster die je omhoog hangt in de klas.

Netiquette tour

Maak van je leerlingen net op het net **ambassadeurs** en laat hen in andere klassen voorstellen wat netiquette is en waarom het zo belangrijk is! Op die manier kunnen ze andere klassen helpen om regels op te stellen.

Wist je dat ...

... je op veel online groepen en fora eerst de groepsvoorwaarden moet lezen en goedkeuren? Deze zijn een vorm van netiquette!

... er naast netiquette ook zo iets bestaat als een 'netizen' dat betekent zoveel als internet burger, een inwoner van het internet dus!

... je op www.medianest.be/afsprakenspel het afprakenspel 'Screentje dealtje' kan spelen?

5x voer voor een klasgesprek

- 1 Als jullie één gouden regel zouden moeten kiezen, welke zou dat dan zijn?
- 2 Heb je op andere plaatsen zoals in de jeugdbeweging of bij familie andere regels?
- 3 Welke regel vind jij moeilijk om te volgen?
- 4 Vind je dat de regels moeten veranderen als je ouder wordt?
- 5 Hoe pak je het aan als een vriendje de regels niet gevolgd heeft?

#7 Programmeren en gamen

Spelen doet iedereen, van bordspelletjes tot online games! Het aantal soorten en genres zijn ontelbaar. Voor velen is gamen of programmeren gewoon een leuke hobby, maar de allerbesten maken er hun beroep van! Hoe leuk gamen ook kan zijn, het blijft belangrijk om het af te wisselen met andere activiteiten, zelfs als je een prof speler bent.

Oplossing

Pijltjes trekken

Is de reeks pijltjes niet bij alle leerlingen hetzelfde? Dat kan! Er zijn **meerdere oplossingen** mogelijk.

Wat hoort bij wat?

Minecraft – **Munt met M**

Roblox – **Munt met vierkantje**

Fortnite – **Munt met V**

Extra lestsips

Pijltjes trekken

Programmeren op papier is leuk, maar wil je je leerlingen ook eens laten kennismaken met hoe dat online in zijn werk gaat? Surf dan naar www.kodekraker.watnou.nl! Of bekijk samen dit **filmpje**, dat in één minuut uitlegt wat programmeren inhoudt: youtu.be/fi5M4hKpcCg

Jouw gameprofiel

Laat iedereen zijn profiel invullen. Laat hen nadien in groepjes of klassikaal hun profiel aan elkaar vertellen.

Wist je dat...

... gamen heus niet enkel iets voor jongens is? Ook veel meisjes gamen graag. Vaak spelen ze wel andere soorten games.

... weinig games helemaal gratis zijn? Zelfs bij games die je 'gratis' kan spelen, kan je vaak nog allerlei items aankopen in het spel.

... digitale munten in games kan je verdienen of kopen. Als je er koopt, kost dat ook echt geld.

5x voer voor een klasgesprek

- 1 Game jij graag? Waarom wel/niet?
- 2 Heb jij al eens geld uitgegeven in of aan een game? Had je dat ook door?
- 3 Kan je iets leren van games?
- 4 Hoe weet je dat je te veel hebt gegamed? Waarom is stoppen soms moeilijk?
- 5 Zijn er bij jou thuis afspraken over gamen? Welke?

Super(media)wijs #8

Zo, je leerlingen zijn nu ongetwijfeld al een pak mediawijzer! Vinden ze alle woorden in de woordzoeker? Hoera, dan zijn ze vanaf nu super(media)wijs!

Oplossing

Mediapuzzel

1. **Tablet**
2. **Wachtwoord**
3. **Emoji**
4. **Reclame**
5. **Google**
6. **Game**
7. **Internet**

Verticaal woord: **Trillen**

En nu?

Wil je je leerlingen nog meer bijbrengen over de wereld van mediawijsheid?

Neem dan eens een kijkje op www.mediawijs.be/dossiers. Je vindt er allerlei boeiende dossiers over thema's als cyberpesten, reclamewijsheid, gaming en veel meer. Elk dossier bevat:

- Alles wat je als leerkracht moet weten over dit thema.
- Mediawijze tips voor kinderen én volwassenen.
- Nuttige tools om in de klas mee aan de slag te gaan.
- Interessante cijfers en weetjes.
- Organisaties waarbij je terecht kan voor hulp of extra info.

Mediawijs woordenboek

Auteursrecht

Alleen de auteur van een werk (zoals een liedje of foto) mag zijn materiaal aanpassen en verspreiden, tenzij het gaat om een duidelijke parodie of privékopie. Je kan wel googelen naar rechtenvrije beelden en muziek, die je kan gebruiken zonder toestemming te moeten vragen.

Browsen

Rondkijken of rondzoeken op het internet via een zoekmachine.

Cookies

Kleine bestandjes die op je toestel geplaatst worden wanneer je een website bezoekt. Ze houden je zoek- en surfgedrag bij, onder meer om gepersonaliseerde reclame aan jou te kunnen tonen.

Cyberpesten

Een vorm van pestgedrag, waarbij het slachtoffer gepest wordt in een online omgeving. Er zijn een aantal voorwaarden noodzakelijk om te kunnen spreken over cyberpesten, namelijk: 1) het doel is om te kwetsen, 2) er is een machtsonevenwicht en 3) het gedrag komt meermaals voor.

Emoji

Een kleine cartoon die je (online) bij tekst kan plaatsen. Vroeger werd dit een 'smiley' genoemd.

Filter

Een 'laagje' dat je over je foto's legt wanneer je ze bewerkt. Een filter past de kleuren van je foto aan of kan zelfs heel je gezicht vervormen. Je vindt filters onder andere op Snapchat en Instagram.

Games

Digitale spelletjes die je speelt via je smartphone, tablet, computer of spelconsole. Ze bestaan in verschillende vormen en maten. In amper een paar decennia zijn games razendsnel geëvolueerd.

Influencer

Een persoon met een groot online netwerk, die via sociale media invloed probeert uit te oefenen op volgers. Een influencer kan bijvoorbeeld geld verdienen door producten te promoten.

Internet

Een wereldwijd netwerk van computers die met elkaar in verbinding staan.

Internet challenge

Een online uitdaging, waarbij je als gebruiker een filmpje opneemt en toont hoe je de uitdaging aangaat.

Online privacy

Ook online hebben we allemaal recht op privacy. Zo mogen ouders niet zomaar berichten van hun kinderen lezen zonder toestemming. Om je privacy te beschermen, is het ook belangrijk dat je persoonlijke gegevens niet zomaar deelt met eender welke app, website of persoon.

Phishing

Een techniek waarbij criminelen je proberen op te lichten via valse e-mails, sms'jes of websites. Het doel is om persoonlijke gegevens of geld te ontfutselen, meestal door mensen op een valse link te doen klikken.

Portretrecht

Ook wel bekend als 'recht op afbeelding'. Het portretrecht stelt dat niemand zonder jouw toestemming een foto van jou mag maken of verspreiden.

Privé profiel

Een profiel op sociale media dat enkel te bekijken is door volgers of vrienden van het profiel.

Programmeren

Instructies of opdrachten geven aan een computer; het schrijven van een computerprogramma.

QR-code

Een code die digitale informatie bevat en naar online bestanden of pagina's kan verwijzen. Als je de code scant, kom je bijvoorbeeld terecht op een website, een foto of een vliegticket.

Reclamewijsheid

De kennis en vaardigheden die nodig zijn om kritisch en bewust naar een reclameboodschap te kijken. Dat houdt niet alleen in dat je reclame kan herkennen, maar ook dat je reclamestrategieën en het effect daarvan begrijpt.

Sociale media

Online platformen en kanalen die contact tussen gebruikers mogelijk maken. Facebook en TikTok zijn bekende voorbeelden.

Vlog

Een vlog is een videodagboek, waarbij je filmt wat je op een dag of week doet. Iemand die vlogt, noemen we een vlogger.

Wifi

Een technologie die het mogelijk maakt om toestellen met elkaar te verbinden via een draadloos netwerk.

Zoekmachine

Een online tool waarmee je informatie kan opzoeken op het internet.

Zoekopdracht

Een woord of combinatie van woorden die je ingeeft in een zoekmachine om informatie op te zoeken.

Check het dossier 'Van A tot Z' voor de uitleg van andere woorden:
mediawijs.be/vanatotz

Ontdek De Schaal van M

Een ruim aanbod aan gratis lesmateriaal voor het
lager onderwijs over mediawijze thema's.

	Graad 1	Graad 2	Graad 3
Kritikat			
Mega (Media)Wijs Werkboek			
Publi Ville			
Is het echt zo?			
HoeZoo			
Slim op het internet			
Wedstrijd 'Meest mediawijze klas van Vlaanderen'			

D/2024/13815/8

Meer weten?

www.deschaalvanm.be

